

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Затверджено
Вченою радою
Запорізького національного університету
протокол № 3 від 28 вересня 2021 р.

Голова Вченої ради, ректор
_____ М. О. Фролов

ІСТОРИЧНИЙ МЕТАНАРАТИВ У ЛІТЕРАТУРНОМУ ПРОЦЕСІ
ПОРУБІЖЖЯ ХХ-ХХІ СТОЛІТЬ

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
підготовки здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
ступеня доктора філософії

Укладач:

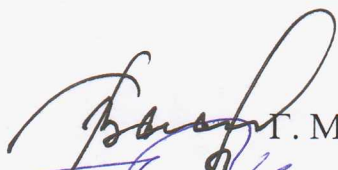

Тупахіна О.В., доцент кафедри німецької філології, перекладу і світової літератури, доктор філологічних наук, доцент

Погоджено:

Проректор з наукової роботи

Проректор з науково-педагогічної роботи

Зав. відділу аспірантури і докторантури

 Г. М. Васильчук
 Ю. О. Каганов
 О. П. Єфіменкова

Запоріжжя 2021

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, рівень вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни
		Денна, вечірня, заочна форми навчання
Кількість кредитів – 4	Галузь знань <u>03 Гуманітарні науки</u> (шифр і назва)	вибіркова
		Цикл професійної підготовки
Змістових модулів – 3	Спеціальність <u>035 Філологія</u> (шифр і назва)	Рік підготовки:
Загальна кількість годин – 120		2-й
Освітньо-наукова програма <u>«Філологія»</u> (вписати назви усіх програм)		Лекції 32 год.
		Практичні 0 год.
Рівень вищої освіти: третій (доктор філософії)		Самостійна робота
		88 год.
		Вид підсумкового контролю: залік

2. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Метою викладання навчальної дисципліни є забезпечення аспірантів необхідним теоретичним та методичним інструментарієм для дослідження форм, характеру, методів засвоєння історичного матеріалу сучасною художньою свідомістю.

Основними **завданнями** вивчення дисципліни є ознайомлення аспірантів з поняттями історичного метанаративу та історичного міфу, провідними концепціями постмодерністської філософії історії, причинами й наслідками «лінгвістичного» та «наративного» повороту у царині гуманітарних наук; формування в аспірантів уявлення про основні модуси й модальності взаємодії художньої свідомості порубіжжя ХХ-ХХІ століть з історичним матеріалом; ознайомлення із жанровою палітрою похідних утворень цієї взаємодії.

Згідно з вимогами освітньо-наукової програми аспіранти повинні досягти таких програмних **компетентностей** і **програмних результатів**

навчання:

Програмні компетентності	
ЗК1	Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу нових та комплексних ідей
ЗК2	Здатність вчитися, оволодівати сучасними знаннями, застосовувати їх у практичних ситуаціях
ЗК3	Здатність до формування системного наукового світогляду та загального культурного кругозору
ЗК 12	Здатність до представлення та обговорення результатів наукових досліджень українською та англійською мовами в усній та письмовій формах для вільного спілкування з вітчизняною та міжнародною академічною спільнотою, а також експертами з інших галузей знань/видів економічної діяльності.
ЗК 13	Здатність до міжособистісної взаємодії та комунікації; володіння технікою публічних виступів, риторики та аргументації.
СК 2	Здатність до засвоєння основних концепцій, розуміння теоретичних і практичних проблем, історії розвитку та сучасного стану наукових знань за спеціальністю 035 Філологія, оволодіння термінологією з досліджуваного наукового напрямку.
СК 3	Здатність до оволодіння методологією та методами наукових досліджень у галузі гуманітарних наук.
СК 4	Здатність збирати дані для філологічного дослідження, систематизувати та інтерпретувати їх.
СК 5	Здатність аналізувати філологічні явища з погляду фундаментальних філологічних принципів і знань, класичних та новітніх дослідницьких підходів, а також на основі відповідних загальнонаукових методів в Україні та закордоном.
СК 6	Здатність планувати та організовувати філологічні дослідження, формулювати дослідницькі гіпотези та визначати способи їх перевірки.
СК 9	Здатність формулювати фундаментальну наукову проблему в галузі філології (мовознавство, літературознавство, перекладознавство), робочі гіпотези досліджуваної проблеми, що передбачає глибоке переосмислення наявних і створення нових цілісних знань та/або професійної практики.
СК 12	Здатність до розуміння основних історичних етапів та літературних особливостей вітчизняного та зарубіжного літературознавства.
Програмні результати навчання	
ПРН 1	Демонструвати системний науковий світогляд та загальний культурний кругозір; володіти техніками і технологіями критичного мислення.
ПРН 7	Оволодівати сучасними знаннями та застосовувати їх у практичній діяльності; здійснювати абстрактний аналіз, оцінку і синтез нових та комплексних ідей; демонструвати відданість їх розвитку у передових контекстах професійної та наукової діяльності
ПРН 13	Вільно спілкуватися з питань, що стосуються сфери наукових та експертних знань, з колегами, широкою науковою спільнотою (у тому числі міжнародною), суспільством у цілому, демонструвати навички публічних

	виступів, аргументації та риторики.
ПРН 18	Знати основні концепції, історію розвитку та сучасний стан наукових знань за спеціальністю філологія.
ПРН 19	Розуміти та застосовувати методологію, методи та термінологічний апарат наукового дослідження у галузі літературознавства
ПРН 20	Вміти виокремлювати та інтерпретувати дані, необхідні для філологічного літературознавчого дослідження, висувати нові наукові ідеї.
ПРН 21	Визначати основний зміст філологічних явищ, що складають теоретико-методологічну основу наукових філологічних досліджень та аналізувати концептуальні підходи, на яких ґрунтуватиметься власне наукове філологічне дослідження, розглядати історичні тенденції становлення і розвитку філологічної науки в Україні та світі.
ПРН 24	Вміти надавати визначення наукової проблеми у галузі літературознавства, розкривати основні гіпотези проблеми, що досліджується, переосмислювати наявні та продукувати нові знання та/або професійні практики.
ПРН 25	Знати основні історико-літературні події вітчизняного та світового літературного процесу.

3. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Змістовий модуль 1. Проблема історичного метанаративу у сучасному гуманітарному дискурсі

Тема 1. Історичний процес як предмет наукової й художньої рефлексії. Перші уявлення про плин суспільного життя. Міф про «золотий вік» та модель віддалення від нього у філософії та літературі. Концепція історичного кругообігу. Середньовічний провіденціалізм. Подолання міфологізму й провіденційності у філософії й літературі доби Просвітництва. Прогресивістська концепція та її вплив на літературу. Генеза історичного роману. Історичний роман Вальтера Скотта як художня маніфестація модерних поглядів на філософію історії. Проблема ролі особистості в історії. Крах прогресивізму після II Світової війни і його вплив на уявлення про історичний процес. Проблема «кінця історії».

Тема 2. Поняття метанаративу у гуманітарному дискурсі II пол. ХХ ст. Поняття метанаративу та його похідні («метаповідь», «метаісторія», «метадискурс» та ін.) у Ж.-Ф.Ліотара. Постмодернізм як скептицизм стосовно метанаративів буржуазного суспільства. Язичницькі та «легітимізуючі» метанаративи. Релігія й наука як різновиди метанаративів. Поняття «соціальної міфології». Історичний міф та історичний метанаратив: збіги та відмінності. Втрата легітимізуючої функції метанаративу у ситуації «після Освенціму». Крах «метанаративу сучасності» з етичної точки зору.

Тема 3. Історичний метанаратив: ознаки, функції, різновиди,

етапи формування. «Офіційна» версія історії («зовнішня історія») як метанаратив. Внутрішня несуперечливість як ключова ознака історичного метанаративу. Метанаратив як засіб закріплення аксіологічних координат («позитивні» та «негативні» зразки соціальної поведінки). Функції метанаративу: встановлення консенсусу щодо експертизи, структурування часу, розподіл «нарративних посад» учасників, легітимізація поточного стану, формулювання мети на майбутнє. Історичні макро- й мікронаративи. Метанаративи «стабільності» й «прогресу».

Тема 4. «Наративний зворот» та «культурно-антропологічний зворот» у гуманітаристиці ХХ ст. та криза історичного метанаративу. Поняття «нарративного звороту» і його теоретична оптика. Уявлення про історію як про жанр літературної творчості у роботі «Метаісторія» Х.Уайта. Залежність історичного нарративу від літературних тропів. «Неусувальна описовість» історичного нарративу. Побудова «сюжету» історичного нарративу на основі «фабули», «формального аргументу» та «ідеологічної імплікації». «Антропологічний зворот»: фокусування на культурних механізмах соціальної взаємодії, сферах свідомості, інтелекту й культурних феноменів. «Історія ментальностей», «історія ціннісних орієнтацій», «історія повсякденності». Історія «внутрішня» та «зовнішня».

Змістовий модуль 2. Постмодерністська філософія історії після «нарративного» та «культурно-антропологічного» зворотів

Тема 5. «Кінець історії» та «історична глухота» у роботах Ф.Джеймисона. «Постмодернізм або культурна логіка пізнього капіталізму» як фундаментальна робота постмодерністської філософії історії. Зв'язок епістемологічних операцій здобуття й представлення знання з історично-культурними обставинами, за яких вони відбуваються. Інтерпретативні операції у процесі пізнання: історія, текст, оповідь, тотальність, репрезентація. Історія як смисловий вимір теперішнього. Текст як засіб об'єктивізації суб'єктивного в межах дискурсу. Деконструкція історичності та соціальності як епістемологічний шлях пізнання минулого. Релятивність отриманого знання. Деісторизація свідомості. Поняття «культурного канібалізму» та «історичної глухоти».

Тема 6. «Фетишизація історії» у критичному доробку Ж.Бодрійяра. «Кінець історії» й проблема втрати відчуття реальності у роботах Бодрійяра. «Ностальгія за справжнім». «Фетишизація історії» як основа культури симуляції. Поняття симулякру у філософському дискурсі (Платон, Лакан, Бодрійяр). Стадії формування симулякру. «Чистий симулякр». Історія як

симулякр, продукт соціального запиту та масової культури. Гіперреальність як похідне утворення культури симуляції.

Тема 7. «Археологія знання» М.Фуко: теорія та методологія. «Історизм» М.Фуко та його специфіка. «Дискретність історії». Поняття епістем. Види епістем. Концепція архіву. Трансформація дискурсивних практик та деконструкція історії. Проблема «децентрації суб'єкта» та «смерті людини». Типологія суспільств: суверенне суспільство, дисциплінарне суспільство, суспільство контролю.

Тема 8. «Наративна філософія історії»: Ф.Анкерсміт, Г.Келлнер, Л.Мінк. Уявлення про процес пізнання як про нескінченну нарацію. Структурування уявлень про минуле в залежності від законів наративу. Історія як результат конструювання дискурсу. Заперечення сцієнтистської методології. Герменевтика як метод історичного дослідження. Наративістська модель історіографії як реконструкції способів презентації минулої дійсності. Критика «наративної філософії історії» (Е.Гобсбаум, Д.Іггерс, Р.Еванс). Вплив «наративної філософії історії на концепцію «світу як тексту» (Ж.Дерріда) та постмодерністські художні експерименти з історичним матеріалом.

Тема 9. «Новий історизм». «Новий історизм» як міждисциплінарна дослідницька практика. Принциповий «антитеоретизм» «нового історизму». Періодизація становлення «нового історизму»: формування загальних підходів, критика «інтерпретаціоністів» та становлення методологічного канону, експансія у суміжні методологічні області. Конкуренція «Репрезентацій» та «Критичних досліджень» та її вплив на формування проблематики досліджень. Методологія «нового історизму». Контекст-аналіз. Ключові роботи та здобутки.

Тема 10. «Гендерна історія». Друга хвиля фемінізму і її вплив на розвиток «жіночих студій». Предметне поле «гендерної історії» за Д.Скотт: «гендерні стереотипи», «гендерні норми», «гендерна ідентичність» та соціальні відносини й інститути, що їх формують. Гендер як «соціальна стаття». «Гендерна історія» і її зв'язки з феміністською критикою. Літературознавчий вимір «гендерної історії»: «A Mad Woman in the Attics» (С.Губар, С.Гілберт). Вплив «гендерної історії» на висвітлення жіночого досвіду у художніх текстах II пол. XX ст.

Тема 11. Постколоніальні студії. Постколоніальні студії як протест проти «євроцентричного» історичного метанаративу. «Група досліджень підлеглого» та часопис «Subaltern Studies». «Постколоніальний тріумвірат» (Е.Саїд, Г.Бгабга, Г.Співак) і його вплив на становлення й розвиток постколоніальних студій. Колоніальний досвід як травма. Тропи травми у

постколоніальному історіографічному дискурсі. Література постколоніальних країн як практика терапії травми та «письмової відповіді імперії» (Б.Ешкрофт, Г.Гріффітс, Х.Тіффін, «Письмова відповідь Імперії: Теорія та практика постколоніальної літератури», 1989). «Нові імперські історики» та «неоколоніальний» дискурс порубіжжя ХХ-ХХІ століть: повернення Імперії у центр літературного канону.

Змістовий модуль 3. Жанрова палітра сучасної історіографічної метапрози

Тема 12. Історіографічна метапроза. Поняття історіографічної метапрози (Л.Хатчеон). Альтернативні визначення. Історіографічний метароман як продукт «постмодерністської чутливості». Своєрідність жанрової моделі історіографічного метароману, її визначальні маркери. Генологічні класифікації історичної метапрози у вітчизняному та зарубіжному критичному дискурсах. Полеміка про вичерпаність історіографічної метапрози на початку ХХІ століття.

Тема 13. Альтернативно-історичний роман. Генеза альтернативно-історичного модусу письма. Альтернативно-історичний роман як різновид соціальної фантастики. Жанровий канон альтернативно-історичного роману. Тропи травми в альтернативно-історичному романі. Феномен літератури стімпанку: генеза, розвиток, жанрова модель.

Тема 14. «Біографічний роман». Біографічний модус письма у постмодерністському інтер'єрі: еволюція белетризованої біографії під впливом «нової критики» та текстоцентристської парадигми. Від літературної біографії до «біографічного роману». «Жага до справжнього» (Ж.Бодрійяр), «референціальний зворот» (П. де Ман) та їхній вплив на становлення жанру «біографічного роману». Різновиди біографічного роману, його лейтмотиви, топоси та тропи. «Повернення автора»: біографічні романи про видатних письменників як окремий літературний феномен.

Тема 15. Пост- та неоколоніальний роман. Постколоніальний роман як літературний феномен: історія виникнення, проблема визначення, постколоніальний літературний канон. Лейтмотиви, топоси й тропи постколоніальної літератури. Специфіка рецепції колоніальної спадщини у країнах, де колонізація становила фундамент державотворення. Культурна апропріація. Апеляція до колонізації як до «спільного досвіду» з боку «нових імперських істориків». Гомогенізація імперської культурної спадщини та загроза «неоколоніалізму».

Тема 16. Неовікторіанський роман. Проблема визначення поняття

«вікторіанство» у сучасному гуманітарному дискурсі. Формування «вікторіанського метанаративу». «Вікторіанське відродження» як комплексний культурфілософський феномен. Травма, пам'ять і ностальгія як рушійні сили «неовікторіанського» літературного проєкту. Ретро-, псевдо- та неовікторіанський роман.

4. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Назви тематичних розділів і тем	Кількість годин			
	усьо го	у тому числі		
		л.	прак т.	сам. роб.
1	2	3	4	5
Змістовий модуль 1.				
Історичний процес як предмет наукової й художньої рефлексії	4	2		2
Поняття метанаративу у гуманітарному дискурсі II пол. XX ст.	10	2		8
Історичний метанаратив: ознаки, функції, різновиди, етапи формування	4	2		2
«Наративний зворот» та «культурно-антропологічний зворот» у гуманітаристиці XX ст. та криза історичного метанаративу	4	2		2
Разом за змістовим модулем 1	22	8		14
Змістовий модуль 2.				
«Кінець історії» та «історична глухота» у роботах Ф.Джеймісона	10	2		8
«Фетишизація історії» у критичному доробку Ж.Бодрійяра	10	2		8
«Археологія знання» М.Фуко: теорія та методологія	10	2		8
«Наративна філософія історії»: Ф.Анкерсміт, Г.Келлнер, Л.Мінк	10	2		8
«Новий історизм»	10	2		8
«Гендерна історія»	10	2		8
Постколоніальні студії	10	2		8
Разом за змістовим модулем 2	70	14		56

Змістовий модуль 3.				
Історіографічна метапроза	12	2		10
Альтернативно-історичний роман	2	2		
Біографічний роман	2	2		
Пост- та неоколоніальний роман	2	2		
Неовікторіанський роман	10	2		8
Разом за змістовим модулем 3	28	10		18
Усього годин	120	32		88

5. ТЕМИ ЛЕКЦІЙНИХ ЗАНЯТЬ

№ теми	Назва теми	Кіл-ть годин
Змістовий модуль 1.		
1	Історичний процес як предмет наукової й художньої рефлексії	2
2	Поняття метанаративу у гуманітарному дискурсі II пол. XX ст.	2
3	Історичний метанаратив: ознаки, функції, різновиди, етапи формування	2
4	«Наративний зворот» та «культурно-антропологічний зворот» у гуманітаристиці XX ст. та криза історичного метанаративу	2
	Разом за змістовим модулем 1	8
Змістовий модуль 2.		
5	«Кінець історії» та «історична глухота» у роботах Ф.Джеймисона	2
6	«Фетишизація історії» у критичному доробку Ж.Бодрійяра	2
7	«Археологія знання» М.Фуко: теорія та методологія	2
8	«Наративна філософія історії»: Ф.Анкерсміт, Г.Келлнер, Л.Мінк	2
9	«Новий історизм»	2
10	«Гендерна історія»	2
11	Постколоніальні студії	2
	Разом за змістовим модулем 2	14
Змістовий модуль 3.		
12	Історіографічна метапроза	2

13	Альтернативно-історичний роман	2
14	Біографічний роман	2
15	Пост- та неоколоніальний роман	2
16	Неовікторіанський роман	2
	Разом за змістовим модулем 3	10
Усього годин		32

6. ТЕМИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

№ теми	Назва теми	Кіл-ть годин
	Практичні заняття курсом не передбачені	

7. САМОСТІЙНА РОБОТА

№ теми	Назва теми	Кіл-ть годин
Змістовий модуль 1.		
	Порівняльна таблиця моделей історичного процесу	2
	Аналіз критичного першоджерела («Ситуація постмодерну» Ж.-Ф. Ліотара)	8
	Майнд-меп «Історичний метанаратив»	2
	Графічна візуалізація «Основні ідеї наративного та культурно-антропологічного зворотів»	2
	Разом за змістовим модулем 1	14
Змістовий модуль 2.		
	Аналіз критичного першоджерела («Археологія знання» М.Фуко)	8
	Аналіз критичного першоджерела («Постмодернізм, або Культурна логіка пізнього капіталізму» Ф.Джеймісона)	8
	Аналіз критичного першоджерела («Символічний обмін і смерть» Ж.Бодрійяра)	8
	Аналіз критичного першоджерела («Наративна логіка» Ф.Анкерсмита)	8
	Аналіз критичного першоджерела («Новий історизм та культурний матеріалізм» Дж.Браннігана)	8
	Аналіз критичного першоджерела («Божевільна на горищі» С.Гілберт, С.Губар)	8

	Аналіз критичного першоджерела («Орієнталізм» Е.Саїда)	8
	Разом за змістовим модулем 2	56
Змістовий модуль 3.		
9	Аналіз критичного першоджерела («Historiographic Metafiction. Parody and the Intertextuality of History» Л.Хатчеон)	10
10	Аналіз модусів і модальностей рецепції історичного метанаративу в одному з художніх творів за вибором студента	8
	Разом за змістовим модулем 3	18
Усього годин		88

8. ВИДИ КОНТРОЛЮ І СИСТЕМА НАКОПИЧЕННЯ БАЛІВ

№ змістового модуля	Вид контролю	Кіл-ть балів
ПОТОЧНИЙ		
1	Тест 1: Основні моделі історичного процесу	5
	Тест 2: Проблема історичного метанаративу у сучасній гуманітаристиці	5
2	Самостійна робота 1: порівняльна таблиця концепцій «канібалізації» та «фетишизації» історії (на основі робіт Ф.Джеймісона та Ж.Бодрійяра)	5
	Самостійна робота 2: майнд-меп монографії Ф.Джеймісона «Постмодернізм, або культурна логіка пізнього капіталізму» (10 балів)	5
	Самостійна робота 3: конспект методологічних принципів підходу М.Фуко	10
	Тест 3: Основні ідеї «наративної філософії історії»	5
	Тест 4: Основні принципи «нового історизму»	5
	Тест 5: Засади «гендерної історії»	5
3	Тест 6: Історіографічна метапроза	5
	Самостійна робота 4: аналіз модусу й модальності художньої репрезентації історичного метанаративу в одному з творів за вибором студента	10
	Разом:	60

ПІДСУМКОВИЙ		
	Залік, у т.ч.	40
	<i>Написання аргументативного есе</i>	20
	<i>Індивідуальний дослідницький проєкт</i>	20
	Разом:	100

Шкала оцінювання: національна та ECTS

За шкалою ECTS	За шкалою університету	За національною шкалою	
		Екзамен	Залік
A	90 – 100 (відмінно)	5 (відмінно)	Зараховано
B	85 – 89 (дуже добре)	4 (добре)	
C	75 – 84 (добре)		
D	70 – 74 (задовільно)	3 (задовільно)	
E	60 – 69 (достатньо)		
FX	35 – 59 (незадовільно – з можливістю повторного складання)	2 (незадовільно)	Не зараховано
F	1 – 34 (незадовільно – з обов'язковим повторним курсом)		

9. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА ТА ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ

Навчальні підручники, посібники, довідники:

1. Вінквіст Ч., Тейлор В. Енциклопедія постмодернізму. К.: Вид-во Соломії Павличко "Основи", 2003. 503с.
2. Слово. Знак. Дискурс. Антологія світової літературно-критичної думки ХХ ст. Львів: Літопис, 1996. 633 с.
3. Енциклопедія історії України. URL: <http://resource.history.org.ua/cgi-bin/eiu/history.exe?C21COM=F&I21DBN=EIU&P21DBN=EIU>
4. New Historicism and Cultural Materialism: A Reader / Ed. K. Ryan. N.Y.: Arnold Publishers, 1996. 232 p.
5. Ильин И.П. Постструктурализм. Деконструктивизм. Постмодернизм. М.: Интрада, 1996.

Монографії:

1. Pieters J. Moments of Negotiation: The New Historicism of Stephen Greenblatt. Amsterdam: Amsterdam Univ.Press, 2001. 348 p.
2. Brannigan J. New Historicism and Cultural Materialism. N.Y., L.: Palgrave, 1998. 272 p.
3. Козеллек Р. Часові пласти: Дослідження з теорії історії. Зі статтю Ганса-Георга Гадамера. К., 2006
4. Співак Гаятрі Чакраворті. В інших світах: Есеї з питань культурної політики. К., 2006
5. Запшкільняк Л. Сучасна світова історіографія. Львів, 2007
6. Рюзен Й. Нові шляхи історичного мислення. Львів, 2010.
7. Бодрійяр Ж.Ф. Символічний обмін і смерть. Львів: Кальварія, 2007. 116 с.
8. Коннертон П. Як суспільства пам'ятають. Київ: Ніка-центр, 2013
9. Фуко М. Наглядати й карати. Народження в'язниці. Київ: Komubook, 2020
10. Фуко М. Археологія знання. Київ: Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2003.

11. Jameson F. Postmodernism, or, the Cultural Logics of Late Capitalism. Duke University Press, 1992
12. Уайт Х. Метаистория: Историческое воображение в Европе XIX века. Екатеринбург, 2002
13. Evans R.J. In Defense of History. New York–London, 1999
14. Зашкільняк Л. Методологія історії від давнини до сучасності. Львів, 1999
15. Iggers G.G. Historiography in the Twentieth Century: From Scientific Objectivity to the Postmodern Challenge. London, 1997
16. Tilly L.A., Scott J.W. Women, Work, and Family. New York – London, 1989
17. Тупахіна О.В. Вікторіанський метанаратив у дискурсі постсучасності: літературний вимір. Запоріжжя, 2020
18. Саїд Е. Орієнталізм. URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Said_Edward/Orientalizm/
19. Анкерсмит Ф. Нарративная логика. Семантический анализ языка историков. М.: Идея-пресс, 2003
20. Gilbert S., Gubar S. The Madwoman in the Attic: The Woman Writer and the Nineteenth-Century Literary Imagination. New Haven ; London : Yale University Press, 1979.

Статті в наукових виданнях:

1. Assman A. Text, Traces, Trash: The Changing Media of Cultural Memory // Representations. № 56. P. 123-134.
2. Daston L., Galison P. The Image of Objectivity // Representations. № 40. 1992. P. 81-128.
3. Hutcheon L. Historiographic Metafiction. URL: <https://tspace.library.utoronto.ca/bitstream/1807/10252/1/TSpace0167.pdf>
4. Myers D. The New Historicism in Literary Studies. URL: <https://web.archive.org/web/20060503233049/http://www-english.tamu.edu/pers/fac/myers/historicism.html>
5. Лютар Ж.-Ф. Ситуація постмодерну. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Lyotard_Jean-Francois/Sytuatsia_postmodernu.pdf
6. Уайт Х. По поводу «нового историзма» // Новое литературное обозрение. № 42. 2000. С. 37-48.
7. Гринблатт С. Формирование «я» в эпоху Ренессанса: от Мора до Шекспира // Новое литературное обозрение. № 35. 1999. С. 34-77.
8. Дэстон Л. Научная объективность со словами и без слов // Наука и научность в исторической перспективе / Под ред. Д. Александрова, М. Хагнера. СПб.: Алетейя, 2007. С. 37-72.